

Kdo zdržuje české stavby?

Hlas veřejnosti je prospěšný

Ekonomicky nejúspěšnější evropské země jako Norsko, Švédsko nebo Švýcarsko dávají tradičně největší prostor svým občanům podílet se na rozhodovacích procesech. To se týká i povolování nové výstavby a dalších záměrů ovlivňujících životní prostředí. Česko se naopak až letos přiblížilo dodržení minimálních evropských standardů. Příslušnou mezinárodní úmluvu, kterou podepsalo před sedmnácti lety, však neplní dodnes¹.

Neuplyne týden, aby se v médiích neobjevila kauza, kdy soukromý investor, obec či kraj prosazují stavbu, která vzbuzuje obavy místních obyvatel. Mnohdy je jejich příčinou nedostatek informací a špatná komunikace. Často však mají lidé odůvodněné obavy o podobu krajiny, kterou znají, charakter města či obce, obavy o své zdraví nebo i hodnotu svých nemovitostí.

České právo dává občanům již od roku 1992 možnost vstupovat do hodnocení vlivů na životní prostředí (takzvaný proces EIA) a do řízení o povolení záměrů ovlivňujících přírodu a krajinu – jako je kácení stromů, zásahy do míst, kde žijí vzácná zvířata.

Opakovaně se potvrzuje, že možnost občanů uplatňovat připomínky a vstupovat do rozhodování přispívá k vyšší kvalitě realizovaných projektů i k ochraně životního prostředí. Místní lidé znají dokonale prostředí svého bydliště a najdou se mezi nimi odborníci v řadě oborů. Kromě volného času lidé nezávadně do obhajoby veřejných zájmů vkládají i vlastní peníze, přispívají k demokratičtější společnosti a lepšímu prostředí pro nás všechny.

Účast veřejnosti v rozhodování tvoří v neposlední řadě i významnou bariéru proti korupci. Přítomnost občanů ve správních řízeních a dalších procesech činí tato jednání transparentnější a omezuje možnost „nadstandardních“ dohod mezi úředníky a investory. Často včas upozorňují na to, co později potvrdí soudy².

Expert z organizací Agora CE, Centrum pro komunitní práci střední Čechy, Nadace Partnerství, Zelený kruh a Stiftelsen IdéBanken (Norsko) letos připravili „Analýzu participace v ČR“³. Konkrétní případy zapojení veřejnosti do rozhodování u nás uvádí například brožura Zeleného kruhu „Občané sobě“⁴.

¹ Aarhuskou úmluvu česká vláda podepsala v roce 1998, informace o jejím (ne)plnění jsou zde -

<http://www.ucastverejnosti.cz/cz/dokumenty/>

² http://usti.idnes.cz/urednice-dostaly-trest-za-elektrarnu-dwy-/usti-zpravy.aspx?c=A150309_155218_usti-zpravy_hrk

http://ceskapozice.lidovky.cz/sesuv-pudy-na-d8-skonci-dalnice-v-tunelu-fc1-/tema.aspx?c=A130827_140138_pozice_134898

³ <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analiza>

⁴ <http://www.zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2015/01/obcane-sobe-2012.pdf>

Situaci komplikuje legislativa

Účast veřejnosti je jednoznačně prospěšná a přispívá ke zkvalitnění samotných projektů a prostředí, ve kterém lidé žijí. Obavy, že účast veřejnosti zdržuje vydání stavebního rozhodnutí a tím brzdí celý stavební sektor, je zcela nepodložené.

Drtivá většina, až 95 % stavebních řízení, však probíhá zcela bez odvolání.

Není tedy pravdou, že do rozhodování o všech českých stavbách vstupují účastníci řízení ať již investoři, sousedé či spolky. K tomu dochází jen v malém množství případů, kdy hrozí snížení kvality prostředí pro život především lidí v okolí stavby.

Rozhodování o stavbách se často neúnosně vleče především kvůli komplikovaným zákonům, nekvalitní práci úřadů a průtahům ze strany soudů. Špatná rozhodnutí navíc úřady a soudy zdlouhavě napravují, což působí ztráty investorům a poškozuje kvalitu prostředí pro život lidí. Významnou roli hraje i špatná příprava staveb ze strany státu jako investora.

Pro zajištění skutečné veřejné kontroly, transparentního a kvalitního rozhodování je třeba zmírnit překážky, které veřejnosti, obcím, investorům i úřadům staví do cesty současná legislativa.

Kdo a jak může zdržet přípravu stavby

O povolení staveb i o využití či zamítnutí připomínek účastníků rozhodují výhradně příslušné státní úřady. Všichni účastníci, ať již investor, zástupci dotčených obcí, vlastníci sousedních pozemků nebo občanské spolky, mají stejná práva i stejnou, zpravidla měsíční lhůtu na vyjádření. Jednotlivé správní lhůty jsou dány zákonem a účastníci řízení je nemohou nijak ovlivnit.

Často se stává, že investor nepředloží kompletní dokumentaci. Úřady si pak vyžádají doplnění chybějících podkladů a tím pádem jde zdržení na vrub nedostatečné přípravě.

Není výjimkou, že samy úřady často překračují zákonné správní lhůty či zbytečně zdržují přípravu státních investic⁵.

Největší zdržení ale způsobují chybná rozhodnutí úřadů v případě, že např. nepřizvou k řízení někoho z účastníků, opomenou odborné posudky či ignorují překročení limitů prašnosti a hlučnosti.

Následné spory pak řeší příslušné soudy, jejichž nedostatečná kapacita způsobuje, že posouzení vlivu na životní prostředí mnohdy trvá i několik let. Paradoxně často v takových případech může být stavba dokončena ještě před vydáním verdiktu. Soudy totiž obvykle nepřiznávají tzv. odkladný účinek, a proto může být stavební rozhodnutí vydáno či stavba postavena bez ohledu na finální rozhodnutí.

Hlavní příčinou zdržení přípravy staveb je proto komplikovaná legislativa a nedostatečná personální a odborná kapacita úřadů a soudů.

Cesty k řešení

Vládní novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) přináší od letošního roku několik pozitivních změn. Zvláštní lhůtou zkracuje rozhodování správních soudů z mnoha let na 3 měsíce. Vedle procesních chyb budou moci účastníci řízení nově namítat také vážné porušení zákonů na

⁵ http://zpravy.e15.cz/byznys/reality-a-stavebnictvi/tok-pristi-rok-zacneme-stavet-233-kilometru-silnic-1170308#utm_medium=selfpromo&utm_source=newsletter&utm_campaign=e15news

ochranu životního prostředí. Závazné posouzení dopadů projektu dá větší jistotu investorům i občanům.

Na druhé straně však novela omezuje práva některých stávajících účastníků řízení – nově registrované spolky budou k účasti v řízení potřebovat 200 podpisů. V rozporu s Aarhuskou úmluvou jsou z účasti nadále vyloučeni například nájemníci bydlící v sousedních domech. Obě omezení dopadají především na místní občany a jejich spolky a mohou tak mít zásadní negativní vliv na přijatelnost záměru ze strany místní veřejnosti. Rozhodování se tím přitom neurýchlí, práva i lhůty pro vyjádření ostatních účastníků zůstávají zachovány.

Největší problém ovšem představují podmínky, kterými parlament na poslední chvíli omezil soudům možnost přiznávat tzv. odkladné účinky žalovaným rozhodnutím. Než soud rozhodne, že se například stavba supermarketu kvůli rozporu se zákony nesmí v daném místě postavit, městský park je vykácen, na jeho místě stojí nevzhledná krabice a životní prostředí je nevratně poškozeno.

Takto nedostatečná pravidla vyvolávají nedůvěru v právní stát.

Projednávání novely také potvrdilo nutnost urychlit a zjednodušit rozhodování o stavbách při zachování účasti občanů včetně soudní ochrany jejich práv (viz rámeček). Na tom se shodují také zástupci ekologických organizací, architektů, průmyslových svazů, krajů i ministerstev v pracovní skupině, která pro vládu připravuje nový stavební zákon. Jednání skupiny ale ukázalo, že většina ministerstev se ve skutečnosti odmítá vzdát svých speciálních stavebních úřadů a dalších různých výjimek, které českou legislativu neúnosně komplikují. Prosazení rychlejšího a spravedlivějšího rozhodování nebude jednoduché.

Vláda i opozice pro zjednodušení zákonů

Richard Brabec (poslanec, ministr životního prostředí): „...hlavní rozdíl mezi například německou nebo rakouskou nebo jinou legislativou není v tom, že oni by měli nižší ochranu veřejnosti, tedy občanské veřejnosti, oni mají rychlejší soudy...“⁶

Leo Luzar (poslanec, KSČM): „...Měl jsem možnost zúčastnit se semináře, týkajícího se rozvoje investičních pobídek a investic českých průmyslových podniků v Moravskoslezském kraji, a čekal jsem debatu ohledně EIA. Čekal jsem stesky nad tím, jak jim občanské iniciativy brání ve výstavbě. Čekal jsem stesky na to, jak různé skupiny, jak tady zaznělo, tří lidí a podobně blokují a bojkotují. Nedočkal jsem se jich. Velice mě překvapilo, že české kapitány průmyslu netrápí občanské iniciativy. Oni jsou dokonce rádi, že občanská společnost má zájem o to, co se děje v jejich okolí, a má zájem o to, že tam ty průmyslové podniky mají zájem něco postavit. Co jim ale vadí, je zkosnatělá legislativa...“⁷

Lepší pravidla ve prospěch všech

Nové stavby proměňují život v místech, kde žijeme. Mohou přispívat k rozvoji měst a obcí i kulturnímu životu v naší zemi. Nebo také nemusí. Pro naši společnost je proto důležité, kdo a podle jakých pravidel o chystaných stavbách rozhoduje.

Sjednocené schvalovací řízení

Pravidla je potřeba sjednotit, zpřehlednit a výjimky omezit na nezbytné minimum. Procedury pro všechny stavby by měly být stejné, přehledné a každému srozumitelné.

⁶ <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/023schuz/s023078.htm>

⁷ <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/023schuz/s023083.htm>

Právo veřejnosti na plnohodnotnou účast při rozhodování

Místní lidé stejně jako investor musí mít možnost být plnohodnotným účastníkem ve schvalovacích řízeních o stavbách, které mohou mít velký vliv na život v ulici, čtvrti, obci nebo okolní krajině. Musí mít přirozeně i možnost požádat vyšší úřad či soud o přezkoumání případných chyb.

Rozhodovat o věci, nikoli o formalitách

Úřady a soudy by se měly zabývat věcnými připomínkami nikoli jen formální správností rozhodnutí. Nedávalo by smysl přezkoumávat procesní přehmaty a přitom opomíjet očividné věcné chyby.

Zajistit platnost verdiktu o projektu

Verdikt, ať už je jakýkoli, musí platit. Proto nedává smysl, aby se spory mezi místními lidmi a investorem rozsuzovaly až poté, co je stavba skoro hotová.

Umožnit úřadům a soudům rychlejší rozhodování

Komplikovanost a časté změny pravidel pro rozhodování spolu s nedostatečnou odbornou i personální kapacitou úřadů a soudů je třeba řešit nejen na úrovni legislativy, ale také výrazným posílením kapacity těchto institucí, zkvalitněním a zrychlením jejich práce.

Zelený kruh hájí společné zájmy svých členů a podporuje celkový rozvoj občanské společnosti v oblasti ochrany přírody a životního prostředí. Problematikou účasti veřejnosti na rozhodování o záměrech a projektech s dopadem na životní prostředí se zabývá dlouhodobě a prostřednictvím své advokační činnosti se zasazuje o co největší zkvalitnění české legislativy.

Autor: Mgr. Daniel Vondrouš, expert na politiku životního prostředí

vydala asociace nevládních ekologických organizací Zelený kruh, duben 2015

www.zelenykruh.cz